

АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: МИТНА СПРАВА

ADAPTATION OF NATIONAL LEGISLATION TO THE EUROPEAN UNION: CUSTOMS

Бригінець О.О.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри фінансового права
Університету державної фіскальної служби України

Марценюк А.І.,
студентка
Університету державної фіскальної служби України

У статті розглянуто сучасний стан і розвиток митного законодавства з урахуванням закордонного досвіду. Розкрито особливості формування митного законодавства та політики як України так і Європейського Союзу. Також запропоновано впровадження окремих норм до національного законодавства.

Ключові слова: митне законодавство, митна справа, зовнішньоекономічна діяльність, євроінтеграція, митна політика, митний кодекс, Кіотська конвенція.

В статье рассмотрено современное состояние и развитие таможенного законодательства с учетом зарубежного опыта. Раскрыты особенности формирования таможенного законодательства и политики как Украины, так и Европейского Союза. Также предложено введение отдельных норм в национальное законодательство.

Ключевые слова: таможенное законодательство, таможенное дело, внешнеэкономическая деятельность, евроинтеграция, таможенная политика, таможенный кодекс, Киотская конвенция.

The article deals with the current state and the development of customs legislation system, taking into the account the foreign experience. The peculiarities of the formation of customs legislation and policy, both Ukraine and the European Union are revealed. Also, the introduction of certain norms in the national legislation is proposed.

Key words: customs legislation, customs service, foreign economic activity, euro integration, customs policy, customs code, Kyoto Convention.

Постановка проблеми. Митна справа є важливим складником державного механізму, особливо під час інтеграційних процесів, коли євроінтеграція є найголовнішим зовнішньополітичним пріоритетом України.

Національна програма адаптації законодавства України до сфери митного законодавства Європейського Союзу визначена однією із пріоритетних напрямів на сучасному етапі, що вимагає поступового узгодження митного законодавства з нормами і стандартами Європейського Союзу. У таких умовах виникає необхідність уважного вивчення стратегічних планів, цілей економічного, політичного та правового розвитку європейського суспільства, а також запозичення прогресивного досвіду, який має стати основним орієнтиром розроблення стратегії митного розвитку України.

Стан опрацювання. Деякі питання стосовно адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу в митній справі досліджували своїми працями такі вчені, як: І.Г. Бережнюк, І.А. Грицяк, С.І. Доротич, Є.В. Додін, А.А. Дубініна, С.В. Ківалов, Н.А. Липовська, А.В. Мазур, П.В. Пашко та інші, але, незважаючи на це, питання не є достатньо дослідженим і потребує більш глибокого вивчення.

Метою статті є аналіз сучасного стану національного законодавства, щорегулює митну справу

та необхідності його адаптації до чинних в Європейському Союзі норм міжнародно-правових актів, а також розкриття аспектів співвідношення та меж взаємодії. Для досягнення мети ми ставимо такі завдання: проаналізувати сучасний стан законодавства України в митній сфері, виявити відповідні проблеми та розробити можливі шляхи вдосконалення митного законодавства з використанням закордонного досвіду.

Актуальність теми полягає в необхідності узгодження національного законодавства з міжнародно-правовими актами, чинними в Європейському Союзі (далі – ЄС).

Виклад основного матеріалу. Митна справа в Україні має вікову історію, яка бере свій початок із часів Київської Русі [1, с. 47]. Якщо ми проаналізуємо всі періоди, то можемо сказати про те, що багатомісячна історія становлення митних відносин в Україні свідчить про її стрімкий розвиток і вдосконалення не тільки видів мита, а й різноманітних підходів до реалізації митної справи держави. Тривалий час такий підхід був надто категоричним із боку держави, але на сучасному етапі він змінюється в напрямі надання диспозитивності суб'єктам митних правовідносин і тенденції змін із врахуванням сучасних потреб суспільства.

Наразі поширеною є тенденція зменшення митних бар'єрів, що обумовлюється боротьбою з

тіньовим сектором, що є нагальною проблемою для України, та дозволить суттєво поживити легальну зовнішньоекономічну діяльність.

В Європейському Союзі митне право є однією з найдавніших галузей права, оскільки він створювався як економічне об'єднання через створення митного союзу, спочатку для декількох видів товарів, а згодом і загального, що стало основою європейських інтеграційних процесів [2, с. 426]. Євроінтеграційні успіхи України напряду залежать від адаптації митного законодавства України до митного права ЄС.

У традиційному розумінні митне законодавство багатьох держав, зокрема й України, є системою норм, які регулюють правовідносини у сфері митної справи: пов'язані з переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон (митне оформлення й контроль; митні режими та платежі; тарифне та нетарифне регулювання тощо); пов'язані з інституційною організацією правового механізму у сфері митної справи; пов'язані з відповідальністю за правопорушення в митній сфері та порядком вирішення митних спорів [3, с. 236].

Створення митного союзу було досягнуто за допомогою реалізації правових аспектів, а саме: усунення мит і еквівалентних зборів між державами-членами; впровадження спільного зовнішнього митного тарифу; усунення кількісних обмежень і еквівалентних заходів; заборони захисту внутрішнього ринку за допомогою внутрішніх податків і гармонізації в галузі опосередкованого оподаткування.

Ухвалення 1992 р. Митного кодексу Європейською Радою створило єдину правову базу митної справи в Європейському Союзі та зафіксувало межі правоздатності ЄС у сфері митної справи. Але за своїм складом Митний кодекс Європейського Союзу мало чим відрізняється від сучасних митних кодексів інших європейських країн, зокрема й України, можливо, з тієї причини, що всі вони виконують основну функцію митної справи – захист економічних інтересів своїх держав і митних союзів. Митний кодекс Європейського Союзу разом з умовами його застосування, прийнятими як на рівні співробітництва, так і на національному рівні, формує митні правила ЄС, які застосовуються і на митній території ЄС, і в торгівлі між Європейським Союзом і третіми країнами. Отже, всі положення кодексу Європейського Союзу є обов'язковими для застосування на всій митній території співробітництва.

Під час розроблення Митного кодексу Європейського Союзу [4] законодавці виходили з того, що: основою ЄС є митний союз держав-учасників; інтереси учасників зовнішньоекономічної діяльності та митних органів збігаються в тому, щоб була компактна й уніфікована нормативна база митної справи, що чинна на всій території Європейського Союзу; підвищення конкурентоспроможності економіки суб'єктів ЄС об'єктивно спричинює необхідність створення одноманітного зведення правових норм, заснованих на найважливіших міжнародних домовленостях держав-учасників, насамперед, у межах Світової організації торгівлі та Всесвітньої митної організації; для

всіх учасників ЄС діють загальнообов'язкові правові норми; національні інтереси вимагають урахування концепції внутрішнього ринку під час формування загальної політики ЄС у торгівлі із третіми країнами; забезпечується рівновага між приватними інтересами учасників зовнішньоекономічної діяльності й інтересами митних органів із забезпечення захисту економічного суверенітету; розвиток зовнішньої торгівлі має для Європейського Союзу велике значення, що обумовлює необхідність спрощення правил митного оформлення [5, с. 530].

Важливим адміністративно-правовим чинником є забезпечення в Європейському Союзі єдиного митно-тарифного регулювання, де митну справу ЄС визначає єдина митна політика, а також умови і порядок переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів, стягування митних платежів, митного оформлення і митного контролю та нагляду. У митній справі ЄС існує тісне міжнародно-правове середовище, яке складається з норм єдиного митного законодавства і конвенцій, розроблених Радою митного співробітництва Всесвітньої митної організації [6].

За роки незалежності митні платежі та збори становили до 40% дохідної частини державного бюджету України. З одного боку, це високий показник, а з другого – безпосереднє використання митно-тарифного регулювання з метою поповнення державного бюджету вступає в конфлікт із метою оптимізації та підвищення ефективності зовнішньої торгівлі та всієї економіки держави. Як свідчить досвід Європейського Союзу, збільшення надходження сум митних платежів досягається не за рахунок підвищення ставок митного збору, а шляхом їх пониження, що дозволяє збільшити товарообіг зовнішньої торгівлі, а отже, збільшити обсяг митних платежів.

В Україні однією з найважливіших умов впровадження державою активної митної політики в життя є наявність єдиного нормативно-правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності. Сьогодні діяльність митних органів регулюється не тільки Митним кодексом України, а багато в чому підзаконними нормативними актами – постановами уряду, наказами й розпорядженнями Державної фіскальної служби України, що обумовило потребу в ухваленні нової редакції Митного кодексу України та вдосконаленні чинних норм митного і податкового законодавства [7].

На наш погляд, на сучасному етапі найбільш прийнятним для України є використання досвіду передових держав Європи, особливо у сфері державної митної справи.

Однією з особливостей формування активної митної політики України є необхідність усунення надмірних адміністративних бар'єрів у митній сфері, що можуть завдати збитку українській економіці, а також удосконалення нових митних технологій, що максимально полегшують умови для легальної торгівлі й забезпечують відповідний рівень контролю за переміщенням товарів через митний кордон [8, с. 352].

Також пріоритетом митної політики України є створення умов, що забезпечують максимально можливе залучення іноземних інвестицій до національної економіки, де саме митне регулювання є особливим чинником у бажанні інвестора ввезти на митну територію ті чи інші товари і технологічне устаткування, аналоги яких не виробляються в країні-імпортері.

Основним бар'єром на шляху розвитку української системи митного оцінювання відповідно до вимог Світової організації торгівлі залишається недостовірне декларування учасниками зовнішньоекономічної діяльності відомостей про товари й їхню вартість із метою заниження митних платежів, але, якщо говорити про зацікавленість всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності в тому, щоб митна справа відповідала моделі митниць світу ХХІ ст. і була конкурентоздатною, належить багато що змінити. Особливо у сфері виконання базових засад оновленої Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур [9] (далі – Кіотська конвенція), яка є одним із базових міжнародних стандартів, що визначає принципи діяльності органів митного контролю в ракурсі уніфікації митного законодавства різних країн.

Відповідно до її положень, фіскальна служба повинна встановлювати та підтримувати офіційні відносини консультативного характеру з учасниками зовнішньої торгівлі з метою розвитку співробітництва і сприяння їх учасникам у впровадженні найбільш ефективних методів роботи, що узгоджуються з національним законодавством і міжнародними договорами, де положення ґрунтуються на спрощенні та гармонізації митних процедур завдяки практичному застосуванню інформаційних технологій, а також співпраці між митними органами й учасниками зовнішньоекономічної діяльності та посиленню кадрового забезпечення Державної фіскальної служби.

Висновки. Отже, з одного боку, перед Державною фіскальною службою України стоїть складне завдання – сприяти здійсненню зовнішньої торгівлі за умови мінімальних витрат для економіки країни, а також захисту суспільства від незаконного переміщення товарів через кордон країни. Але виконати

таке завдання можна шляхом досконалого митного регулювання, інформаційної прозорості нормативно-правових актів у сфері митної справи і створення умов для їх виконання учасниками зовнішньоекономічної діяльності. Проте Україні необхідно створювати максимально сприятливі умови митного оформлення для добросовісних учасників зовнішньоекономічної діяльності, готових платити повну міру митних платежів, розрахованих на реальній ціні зовнішньоторговельної операції. З другого боку, варто використовувати адміністративні методи боротьби з недостовірним декларуванням шляхом тісної взаємодії з митними органами Європейського Союзу, держави-учасники якого є основними постачальниками товарів до України. Тобто йдеться про формування партнерських відносин між митними органами й учасниками зовнішньоекономічної діяльності [10].

Має місце незбалансованість прав і обов'язків митних органів, з одного боку, і прав і обов'язків законослухняних учасників зовнішньоекономічної діяльності, з другого. Тому необхідно переглянути систему взаємодії митних органів з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, починаючи з етапу їх реєстрації в митному органі й закінчуючи їхньою цілковитою адаптацією в митній сфері, де доцільним було б дотримання положень Кіотської конвенції, яка спрямована на вдосконалення комунікаційних зв'язків між митними структурами й учасниками зовнішньоекономічної діяльності, що має на меті спрощення, уніфікацію та скорочення витрат на здійснення митних процедур. Впровадження її положень у вітчизняну практику сприятиме наближенню України до європейських стандартів господарювання й активізації розвитку міжнародної співпраці.

Сучасна зовнішньоекономічна світова практика свідчить, що об'єднання в митний союз держав, близьких в економічних і політичних відносинах, створює сприятливі умови для уніфікованого адміністративно-правового регулювання митної справи на території країн, пов'язаних єдиними згальними митними інтересами, сприяє розвитку зовнішньої та внутрішньої митної політики, активній праці учасників зовнішньоекономічної діяльності, укріплює їхні міжнародні ділові зв'язки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція Пилипа Орлика – «Папки й Конституції законів та вольностей Війська Запорозького». 5 квітня 1710 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
2. Додін Є.В. Міжнародне співробітництво з питань митної справи : [навч. посіб.] / Є.В. Додін, В.В. Серафимов. – О. : Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», 2012. – 175 с.
3. Європейське право : [підручник для вищ. навч. закладів] / за ред. Л.М. Ентіна. – М. : Норма, 2010. – 720 с.
4. Митний кодекс Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_742.
5. Безлепкін Б.І. Митне регулювання в митних союзах / Б.І. Безлепкін, О.Н. Войтенкова // Митне право : [курс лекцій] : Загальна частина / під ред. В.Г. Драганова. – М. : Економіка, 2009. – 1064 с.
6. Право Європейського Союзу : [підручник] / за ред. О.К. Вишнякова. – Одеса : Фенікс, 2013. – 883 с.
7. Науково-практичний коментар Митного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/tku.html>.
8. Фінансове право : [підручник] / за заг. ред. О.М. Бандурки, О.П. Гетманець ; Ю.М. Жорнокуй, О.В. Кашкарьова, Т.В. Колесник та інші. – Х. : Екограф, 2015 – 500 с.
9. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
10. Оніщик Ю.В. Фінансові правовідносини у митній сфері / Ю.В. Оніщик // Митна справа. – 2012. – № 2. – С. 20.